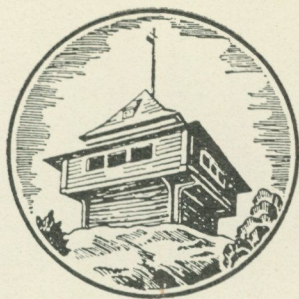

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1948**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1948

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · ERIK ANDRÉN

Redaktör: Erik Andrén

Omslagsbilden visar en interiör av det gamla boktryckeriet på Skansen, där stundom sentida yrkesmän arbeta i gamla dräkter. Skansens många verkstadsmiljöer ha varit särskilt aktuella under det gångna året, då jämnt ett sekel förflutit sedan skråväsendet avskaffades och näringsfriheten infördes och då en rad hantverksföreningar landet runt kunnat fira sitt hundraårsjubileum.

Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1948

Djuptrycksplanser från Nordisk Rotogravyr

DEN SERGELLSKA MÄSSHAKEN I SÖVDE KYRKA

av Brita Stjernsmärd och Agnes Geijer

A tt Johan Tobias Sergels gärning kommit att tillhöra den svenska konsthistorien kunna vi enligt Oscar Antonsson tacka Smålands ryttare för. Denne författare har i sitt arbete "Sergels ungdom och Romtid" påvisat, hur omständigheternas spel förde konstnärens fader, sadelmakaren och guld-brodören Christopher Sergell, från Eisenach i Sachsen till Eksjö för att brodera schabrak åt Smålands ryttare. Antonsson publicerar utdrag ur en levnadsteckning över Christopher Sergell, författad av dennes dotterdotter, där det berättas, att han reste från Eisenach till Cassel "för att visa sin skicklighet. I synnerhet väckte hans välgjorda ridsadlar Prins Fredrics uppmärksamhet. Denne Prins blef sedan Konung uti Sverige. Då blef Morfar ihågkommen med en stor leverans som bestod uti Bråderade Eskabrach för Smålands Kavalleri, men emedlertid blef alt Bråderi till införsell förbudet i Sverige, så at han måste fara til Sverige och fulborda det, vilket skedde uti Eksjö."

Christopher Sergell var verksam i Eksjö under åren 1737—39 och sistnämnda år flyttade han till Stockholm. Där erhöll han av hall- och manufakturrätten och kommerskollegium tillstånd "att utan någons hinder eller intrång förfärdiga samt en gros och minut försälja allehanda guld-, silver-, silkes- och reggarns broderiarbeten, såsom puk- och regementsfanor, standarder, handtäcken, schabraker och hölsterkappor, jämte mässhakar, altarkläden, kyrkhåvar och kalkdukar, tillika med allehanda broderier på skinn och läder, såsom handskar och gehäng, grenadiärmössor m. m., varom han kan anlitas och till profession hörer . . ."

Sergell fick stora beställningar av olika regementen och senare även för hovets räkning. Genom överintendenten Carl Hårlemans förord blev han 1745 utnämnd till kungl. hovbrodör. Vid Ulrika Eleonoras begravning 1742 och vid Fredrik I:s 1751 samt vid Adolf Fredriks och Lovisa Ulrikas kröning 1751 fick Sergells verkstad fullt upp att göra (se Ludvig Looströms uppsats i S:t Eriks årsbok 1918).

Av de arbeten som utgått från Christopher Sergells verkstad torde en del finnas i Kungl. Husgeråds-kammarens och Kungl. Livrustkammarens samlingar, men dokumentariska belägg här för ha hittills endast framkommit rörande ett fåtal föremål. Dessa äro i Livrustkammaren: en kompanifana för Upplands regemente 1741 och de broderade kronorna på den hatt Adolf Fredrik bar vid riksdagens öppnande i september 1751, då han som ännu okrönt konung varken kunde bära kunga- eller kronprinskronan men etiketten krävde en huvudbonad (Torsten Lenk, *En kunglig hatt, i Liv-Rust-Kammaren* 1944), vidare de pärlbroderade kronorna på Adolf Fredriks och Lovisa Ulrikas kröningsmantlar 1751 samt på de röda sammetsstövlar Gustav III bar till sin kröningsdräkt 1772 (Torsten Lenk, *De kungliga dräkterna vid Gustav III:s kröning, i Gustavianskt*, 1932). På Stockholms slott finns i Viktoriasalongen en broderad väggbeklädnad på röd sammet, ursprungligen förfärdigad av Sergell till Lovisa Ulrikas audienssal, sedermera flyttad under Karl XV:s tid och kompletterad med några fält, som kopierats efter de äldre. Men det finns ett arbete från den sergellska verkstaden som i fråga om konstnärlig kvalitet avsevärt skiljer sig från de här nämnda förut kända föremålen, ett arbete vars tillkomsthistoria man kan följa i bevarade arkivalier. Det är mässshaken i Sövde kyrka i Skåne, levererad av Sergell 1759 till riksrådinnan Brita Meijerfeldt, f. Barnekow, på Sövdeborgs slott och av henne skänkt till sockenkyrkan.

Brita Barnekow var dotter till Kjell Christoffer Barnekow och Margareta von Ascheberg på Widtsköfle, och Barfod vet att förtälja, att "grevinnan Ascheberg, rik och vördnadsvärd, hade efter flera års änkestånd en förnäm friare uti kungl. rådet och generalguvernören över Pommern, greve Meijerfeldt,

Bild 1. Brita Barnekow, oljemålning av J. H. Scheffel 1735. Tillhör friherrinnan Hedvig Bennet, Stockholm. Foto Svenska porträttarkivet.

vars frieri hon avslog med förebärande av sina år (hon var då 46 år); men friaren, äldre än grevinnan (han var 53 år), vände sig då till hennes yngsta dotter, som det säges efter grevinnans egen anvisning; detta gifte emellan en ful och gammal herre och en 16 års munter fröken synes ej varit det bäst avpassade; också blev det icke lyckligt, ehuru det välsignades med flera barn.”

Johan August Meijerfeldt, ”en av konung Carl XII:s utmärktaste generaler”, var först gift med Anna Maria Törnflycht, och han ägde godset Nehringen i Pommern samt Näsby och Viggbyholm utanför Stockholm. Brita Barnekow ägde Sövdeborg och Ugerup i Skåne samt Gamle Kjöge på Själland. Meijerfeldt avled 1749 och hans andra hustru 1771. Om riksråddinnan förmåles i Elgenstiernas ättartavlor: ”Hon har till sin mans åminnelse skänkt en silverkanna till Viggbyholms sockenkyrka, Täby och lät år 1770 omgjuta stora klockan i Sövde kyrka, under hennes tid blev denna kyrka en bland de bästa i Skåne till byggnad, skrud, klockor och annan prydnad.” På baksidan av altarpuppen i Sövde kyrka finns det en målad inskrift, som säger: ”Församlingens Patronessa Grefvinnan och Riks Råddinnan Högvälborna Fru Birgitte Barnekow Hafver förbättrat denna Kyrkia 1759 Med nytt utbygge på Tornet, Nya gaflar på begge utbyggen, Nya fenster och bogar, Nytt sparverk öfver hela Kyrkian samt rappning in- och utvändigt 1760. Låtit måla alla stolarna tillika med Predikstolen samt förbättra Altare Taflan och samma år Gifvit ny mässe Hagel samt Altare kläde af rödt sammet med guldgaloner utsyradt. Välsignad then som så vårdar Herrans Hus.”

Riksråddinnan Meijerfeldt hade en *homme d'affaires* i Stockholm, kamreraren Nils Widing, och det är i hans ordentligt förda räkenskaper med bifogade verifikationer (i Sövdeborgs arkiv) man kan följa Sergellmässshakens tillblivelse, trots att inga brev härom kunnat påträffas. Men kamrer Widing redogör även noga för ”Påst Penningar för afsände Bref” och här nämns mässshaken första gången den 19 december 1758: ”Beswarat Hennes Nådes fru Grefwin:s af d. 5 och 9 d:o samt öfversändt förslag öfver Kostnad på en Mässshake av Swart

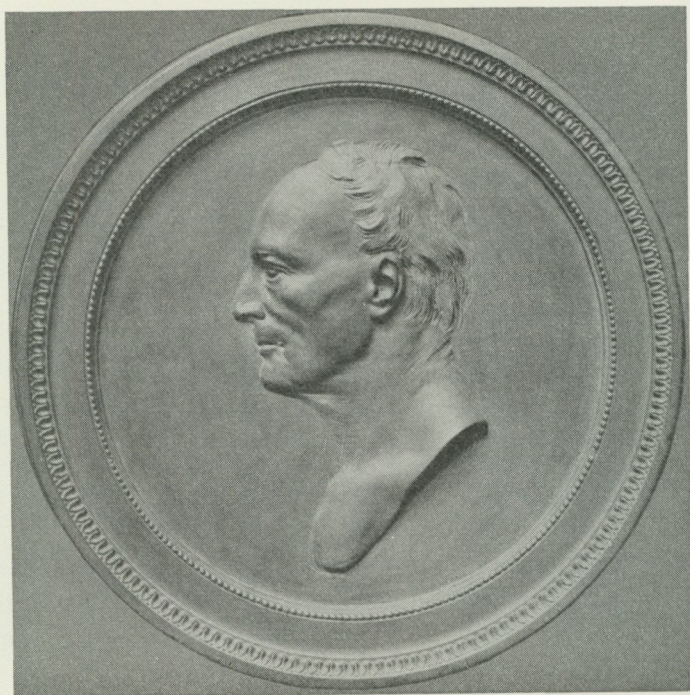

Bild 2. Christopher Sergell, gipsmedaljong av Johan Tobias Sergel. Tillhör fru Elsa Sergel, Stockholm. Foto Svenska porträttarkivet.

Sammet etc." Den 16 januari 1759 besvarades ett nytt brev från Sövdeborg och översändes prov på röd sammet och den 16 februari ett annat "angående 1 mässhakes beställning". Den 2 mars noteras: "öfwersändt Ritning af Crucifixet m. m. till mässhaken och åtskillige förfrågningar derwid", och den 23 avgick en skrivelse om allehanda ting och "om mässhakens wärkställande wäntas widare förordnande". Den 3 juli 1759 sändes "Brodeuren Sergels förslag öfwer Kostnaden till Mässhake" och den 17 juli har kamreraren "beswarat Hennes Grefl. Nådes af d. 4 och 7 Huius om Brodeurens arbete till mässhaken". Den 20 juli: "Till Hennes Nåde fru Grefvinnan ytter-

ligare förfrågning om dess behag af storleken på namn och wapnen till mässhaken, samt begiert få befallning om bredden på Galounerne så ock om i ställe för genom brutne Galouner får tagas vackra släta med Point despagne efter så lång tid fordras till genombrutne och de dessutom äro 3 d. Kmt dyrare på lodet, berättat hwädelden på Södermalm orsakat att den begiärde Teckningen med denna Post icke kunnat erhållas af Broddeuren etc." Den 31 juli sändes en teckning till vapen på altarkläde och likaså skickades den 21 september "diverse teckningar angående altarklädet och mässhaken", en diger försändelse, som väge 10 lod.

I kassaboken finns det en post för den 19 december 1758, som omtalar att klockaren vid Tyska kyrkan i Stockholm, Gottfr. Wannass, fått 2 daler "för några gångers hafd möda att uppvisa en svart mässhake och låta en gullsmed afcopiera Crucifixet på bemalte Mässhake, hwarom hennes höggrefl:a Nåde begiärt underrättelse". Detta tyder på att riksrådinnan först varit betänkt på att låta göra ett kors av metall till mässhaken. Den ritning till ett krucifix, som kamrer Widing översände den 2 mars 1759, var väl troligen resultatet av den "hafda mödan" i Tyska kyrkan, vars svarta mässhake riksrådinnan synbarligen först tänkt att helt och hållet kopiera.

I Widings "Cassa Räkning" med riksrådinnan redogöres i övrigt för omkostnaderna både för mässhaken och ett samtidigt skänkt, nu försvunnet, antependium sålunda:

För en Mässe-Klädning och Ornamenten på ett Altar-Täcke till Söfdeborgs Kyrkia i Skåne, som Hennes Höggrefl. Nåde Bestelt och till bemalta Kyrckia förärat, äro följande utgifter i Stockholm betalta neml.:

1759

Sept. 25

Till Mässe Haken

Enl. räkning betalt och inkiöpt:

Kopp.m:t

8¼ al. äkta Carmois:rödt sammet à 34 al 280: 16

6 d:o Taft

13 " 78:—

4¼ fin svart Canfass

2¼ 9: 18

dr 368: 2

är Silfwermt 122: 22:—

Octob. 1	Broddeuren Særgell för Brodderiet å denna Mässhake bekommit	600:—
	För bokstäverna: I: A: M: B: v: B och årtalet 1759, af guld Brodderat och å bröstet fästade	40:—
	För Mässhakens förfärdigande	48:—
	Kopp.m:t	688:—
	är Silfwermt	229: 10: 16

Octob. 10	Guld-dragaren Oldenborg för:	
	2¾ al. bred gullgalon till Crucifixet, 87/s	
	lod à 11	97: 20
	13½ al. Kantgaloun, 237/s lod à 11	262: 20
	14¾ al. smalare d:o till Kringfattning i Kanterna 14 ¹ / ₁₆ lod — 11	154: 22
	Kopp.m:t	514: 30
	är Silfwermt	171: 20: 16

Octob. 12	bärlön för fouteral Kistan	6:—
-----------	----------------------------------	-----

Till Altar-Täcket

Octob. 10	Gulldragaren Oldenborg lefwererat och betalts för:	
	a: 12 al. gullgalon 12 ¹ / ₈ lod — 11	133: 12
	a: 14 — d:o bredare 27 ⁷ / ₁₆ lod d:o	301: 26
	Dr	435: 6./.
	är Silfwermt	145: 2:—

Octob. 18	Omsättningar och emballage till ofwännämnda Mässhakes och gullgalouners öfversändande d. 17 Octob. 1759 från Stockh: till Ystad, med Skepparen And: Sandwijk.	
	Snickaren för 1 fouteral låda	4:—
	— 4½ al. waxduk — à 1	4: 16
	— 7½ — lärft till Hufwa a 21 ⅓ ./.	5:—
	Spik, bomull, papper, lack, till inläggning	3:—
	åkar- och bärlön	3:—
		19: 16:—

Assecurance för dito Mässhake och galouner från Stockholm till Ystad, efter angifvit värde till 2000

= 3¾ proct.	75:—
Policen	3:—
	78:— 26:—:—

Förenämnde är till Hennes Höggrefl:a Nå-
de öfwersändt a Ystad & Söfdeborg, från
Stockholm in octob: 1759 med Skepparen
And: Sandwijk

714:13:8

Broddeur Særgell för 1 ornament stycke till
altartäcket, bestående af Höggrefl:a Meijer-
feldtske och Barnekowske wapnen med lif-
liga färger efter Blasoneringen; samman-
fogade bägge wapnen betäckte med en gref-
welig Krona och omgifvne med Oliveqwistar;
altsammans af Guld Brodderat, rijkt och
upphöjt, hvarföre Broddeuren Særgell är
betalt dess betingade arbetslön

450:—:—

Bland de som bilagor till kassaboken inhäftade verifikatio-
nerna finns Sergells egna kvitterade räkningar med noggrant
specificerade uppgifter.

För Högwälborne fru Grefwinnan och Riks Rådinnan Meijerfeldts, née
B. v. Barnekovs höga Räkning, till en befalt Mässe-Hake, förrättat foll: de
Broddeurs arbete:

Christi Kropps figur med Törnekrona bokstäferne
INRI af Swart silke på solfwer bande
1 död skulle el: r Todten Koppf

af Sölfwer, uphögt
och Masivt Brod-
derat

1 Sol med strålar af Masive guld och blettlahn,
rikt Brodderat, hwaruti i en zangel (Jehova)
med swart silcke brodderade å gulld båten.
För alt ofwan nämde Brodderi arbete, betingat
tillsammans

Kåpparm: t D 600:—

Än: af guld rikt Brodderat, fölljande Carac-
terer och påsydt:

I: A: M: B: v: B: Fästade å Mässhaken och
bröstat emellan solstrålarne.

1 7 5 9. Fästat å d:o Mässhakes bak del,
neder wid dödsfallen

Tillsammans 40:—

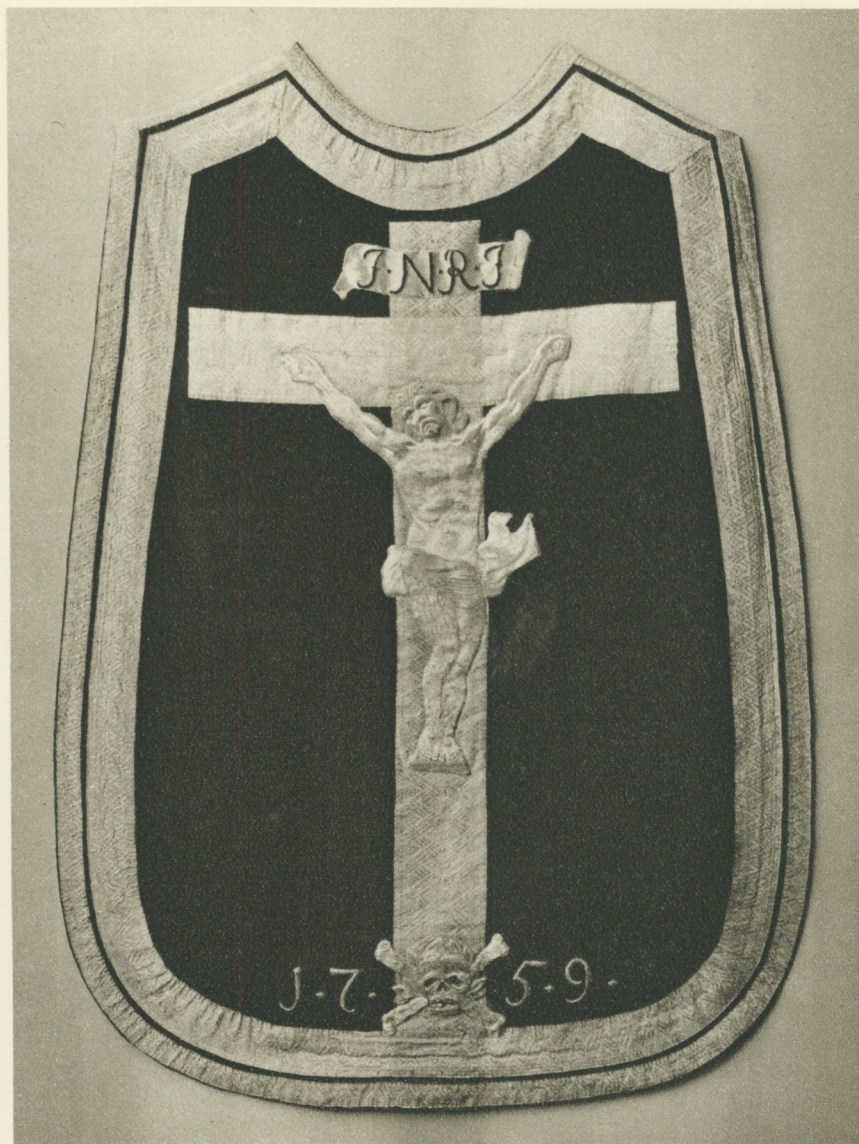

Bild 3. Mässhake i Sövde kyrka, Skåne, utförd i silverbroderi på karmosinröd sammet av hovbrodören Christopher Sergell 1759.

Bild 4. En detalj av mässhaken visar den väl genomförda modelleringen av Kristi kropp.

Arbetslön för denne Mässhakes förfärdigande, samt Brodderie arbetets och gallonernes på sättjande 48:—
 688:—

Auf Ihro Hochgrefl:e Gnadens, die hochgebohrne Frau Grefins und reichs Rathin von Meijerfeldts ordres, sind von d:H: hofCammerier Widing mir be Zahlet, obenbenandte 688 D: Kupffermynts, so hiemit qvittire; Wie auch be scheinigr das ich von d:H: hofCammerier, die auf anderen Seiten Specificirte, Sammet, Tafft, goldenen galounen m: m: s: s: empfangen habe, und an vorbenandte Mässgewandt ge employiret sind. attestire Stockholm d:n 16 October 1759.
 Sage 688 D. Kopp:t Christoph Särzell.

Vor Ihro Hoch Kräffl: Gnaden, Reichs Räthin Kräffin Meijerfeldt Broddirt D:r Kopper
 Vor dero Wappen mit Silber und Gold Reich
 Brodirt, thut 1350
 är Silfwermt: 450 D.

Stockholm d. 17 Janarij
 1760

Mit Unterthänigem Danck
 bezahlt und quittiert
 Christoph Särzell

Inalles blevo de av Widing bokförda omkostnaderna för denna donation till Sövde kyrka 1.171.9 daler silvermynt, en ansenlig summa även för ett förmöget hus i en tid, när t. ex. en tunna råg kostade 8 daler, ett lispund fläsk 4 daler och en ko 10 daler silvermynt.

Den 16 oktober 1759 skrev kamrer Widing ett brev till riksrådinnan angående mässhakens avsändande med skepparen Sandwijk och den 19 oktober skickade han konossementet. Bland verifikationerna finns skepparens kvitto på av kamreren mottagna kollin, ett aktstycke som inledes med följande ord: "Jag Anders Sandwijk från Ystad, Skeppare med gud utaf mitt Skepp, benämt Anna Maria, för tiden färdig liggande för Stockholm med första goda wind, den gud förlänande war der, att segla till Ystad..." Mässhaken och guldgalonerna till altarklädet var packade i en trälåda överdragen med svart vaxduk. Med samma transport sändes till riksrådinnan en

fjårding hjortron och ett med buldan omslaget paket innehållande ett par stövlar, beställda till hennes son. Transporten var försäkrad för tvåtusen daler i Assecurance-Compagniet i Stockholm, i vars tryckta försäkringsbrev man också anropar försynen: "... Fartyget benämt Anna Maria hwilket GUD beware! och som föres av Skepparen Anders Sandwig ..." Assecurance-Compagniet förbinder sig att ansvara för den skada som kan upstå "af hwarjehanda farligheter på Siön" och ur den långa uppräknigen av dessa farligheter må följande passus citeras: "beslag och anhållningar af Konungar och Drottningar, Furstar, Herrar, Republiquer och Folk, af hwad namn och beskaffenhet the må wara ..." Det skepp, som avbildas i kompaniets sigill på detta dokument, är omgivet av devisen: "Säkerhet för all fahra."

Den 6 november 1759 rapporterade Widing till Sövdeborg "hwad Brodd:n begiärdt för Brodderiet till altartäcket" och slutligen den 29 januari 1760 har han "berättat om Silfwer Sleijfens och altartäckes ornament wapenstyckes aflefwerering". Enligt den bevarade fraktsedeln med "Forwagns Contoiret" i Stockholm sändes "vapenstycket" med forvagn till Ystad, även det förpackat i en trälåda överdragen med svart vaxduk.

Antependiet färdigställdes alltså inte i Stockholm, utan guldbanden till bårderna samt det av Sergell broderade "vapenstycket" sändes ned till Sövde för att där monteras. Inskriften i kyrkan säger oss att materialet även i det fallet var röd sammet, men detta antependium finns inte längre. I kyrkans inventarieförteckningar finns det upptaget sista gången 1874 men då med anteckningen "alldeles utslitet".

Mässhaken, den enda Sövde kyrka äger, är utomordentligt väl bibehållen, det är endast taftfodret som ersatts med ett nytt av rött linne. Det råder ingen tvekan om att det är en broderikonstens mästare, som här i hög relief skulpterat fram de olika motiven, vilka efter nära tvåhundra år glänsa mot den djupröda sammeten, nästan ofördunklade i sin ursprungliga skönhet, och för sena tiders barn vittna om ett högtstående konsthantverk.

B. S.

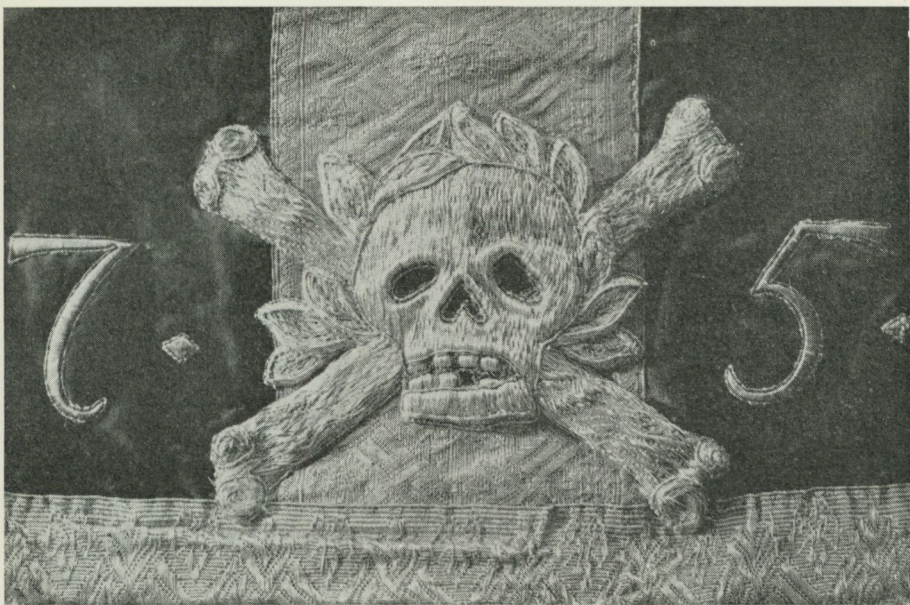

Bild 5. Detalj av korsets fot på den broderade mässhaken. Av året 1759 synas de mellersta siffrorna.

Den på detta märkliga sätt dokumenterade mässhaken torde lämpligen böra ägnas en kort beskrivning. Den är förfärdigad av en magnifik karmosinröd silkessammet och prydd med solida guldband i tre bredder, vilka följa kanterna och bilda ett stort kors på ryggsidan. Korset uppbär en crucifixus, utförd i silverreliefsöm av anmärkningsvärd hög kvalitet. Upptill på korset sitter ett språkband med I N R I i svart på silver, vid korsets fot i silverrelief symbolen för huvudskalleplatsen, på ömse sidor därom året 1759 i guld och på framsiden Jehovatecknet inom en "strålsol" — allt utfört i rikt guldbroderi, huvudsakligen med lan (platta guldstrimlor) och kantilj (fina guldspiraler) samt svart silke. Mellan solens strålar äro insatta initialerna I.A.M. B.v.B. (Iohan August Meijerfeldt, Brita von Barnekow). Påfallande anmärkningsvärd är den praktiskt taget oförändrade färgverkan, som är en följd av det förstklassiga mate-

rialet och det solida arbetet — både guldets och silvrets står ännu i sin fulla glans mot den vackra sammeten.

Typen är ingalunda ovanlig. Från tiden omkring år 1700 till ett stycke efter 1700-talets mitt finns det en mängd liknande mässhakar i guld och rött eller i svart och silver. Variationen ligger huvudsakligen i kristusfigurens utförande, antingen i metallplåt eller i broderi, där brodörens ofta mycket bristfälliga förmåga i plastisk framställning gör sig starkt gällande. Icke sällan har tidens strävan efter naturalism förlett brodören till något för hans teknik så orimligt och smaklöst som rundplastik med hår, skägg och törnekrona av silkesomspunnen metalltråd i naturalistiska färger. Den eventuella estetiska förtjänsten hos dessa alster ligger helt och hållet i dess dekorativa avståndsverkan och dess praktfullt gedigna material. Mot bakgrunden av dessa i många fall groteska, i bästa fall talanglöst banala alster, ter sig den sergellska mässkruden som ett lysande undantag, särskilt då man tar broderiet i närmare skärskådande.

Kristusgestalten har en skulptural hållning, som är värdig namnet Sergel, låt vara att man icke bestämt vågar påstå att den store Johan Tobias är mästaren. Ansiktet är skägglöst, vilket torde vara mycket sällsynt i fråga om samtida både textila och metalliska kristusframställningar av denna art. Håret är enkelt stiliserat och bildar tillsammans med törnekronan en väl sammanhållen ytterkontur. Mest anmärkningsvärt är emellertid ansiktet och kroppens känsliga utformning och skickliga utförande. I rätt belysning framträder i ansiktet ett uttryck, som utan överdrift kan betecknas som själfullt. Behandlingen av kroppens anatomi är så vitt jag kan erinra mig helt enastående. Det hela är särskilt beundransvärt därför att arbetet tekniskt är mycket svårt att utföra.

Det kan vara motiverat att här omtala, hur en dylik relief söm utföres: först utföres "läggsöm" i sybåge på ett smidigt tyg, dvs. parallella guld- och silvertrådar nedsys med silke så att de bilda en hel metallyta; genom att föra trådarna i olika riktning och sy ned dem mer eller mindre tätt åstadkommas skiftningar. Ytterligare glanseffekter erhållas genom användning av olika sorters trådkvaliteter, t. ex. lan, frisé, grövre och finare

slät tråd. Det andra momentet består i att det färdiga ytbroderiet, som tagits ur bågen och klippts i form, stofferas fast vid ett upphöjt underlag. Det är nu själva reliefmodelleringen sker. Men materialet är ganska gensträvt och en stor del av resultatet beror på, hur det första momentet i arbetet utförts. Ett så lysande resultat som det här föreliggande vittnar såväl om stor skicklighet i att föra nålen och att på förhand kunna beräkna effekten av denna teknik som om en plastisk konstnärlig begåvning, som blott sällan förekommer hos aldrig så skickliga brodörer.

Här torde det vara på sin plats att citera en uppgift ur Looströms innehållsrika uppsats om Johan Tobias Sergels föräldrahem (S:t Eriks årsbok 1918). Hallrättsberättelsen för 1756 berättar: "Christopher Sergel hade vid näst lidet års slut sig till hjälp: en jungfru, en sin son och en dotter", vilket — för att i fortsättningen citera Looström — "bevisar att vår store skulptör, som då var 16 år gammal, det året höll på att utbilda sig till brodör och deltog i arbetet i faderns verkstad." Det ligger nära till hands att antaga, att Johan Tobias även under de följande åren hjälpte sin fader just med de svåra uppgifter av skulptural art, som särskilt måste ha intresserat honom. År 1759 hade visserligen den unge Sergell anställning vid slottsbygget, men detta bör dock ha kunnat lämna honom någon tid över till andra uppgifter, särskilt om det gällt att ge fadern ett handtag. Skärskådar man noga detta märkliga broderi känner man sig ganska frestad att här se ett exempel på den unge brodören Johan Tobias konst.

För att med större säkerhet kunna bedöma denna hypotes borde man veta mera om den gamle hovbrodörens konst än man nu gör. Säkerligen vore det möjligt att identifiera flera än de ovan nämnda fem exemplen. Inget av dessa motsäger emellertid ett antagande att vårt broderi representerar en annan och friare art än vad den sergellska ateljén tidigare presterat. Fanan från 1741 är ett silkebroderi av enklaste slag. De många små kronorna på Adolf Fredriks mantel och hatt från 1741 vittna icke direkt om någon anmärkningsvärd skicklighet, men detta kan bero både på det ytterst lilla formatet och på att kro-

norna flyttats på olika underlag. Däremot äro de rika kron-grupperna på Lovisa Ulrikas kröningsmantel ett verkligt praktfullt stycke "pärlstickarearbete" — bokstavligen med äkta pärlor uti!

Väggbeklädnaderna i Lovisa Ulrikas audiensrum, senast från 1754, äro visserligen efteråt kompletterade och alltså icke fullt säkra som jämförelseobjekt, men de visa inga tekniska sär-egenskaper vid sidan av de nyss nämnda arbetena. Av det bästa av dessa arbeten att döma låg hovbrodören Christopher Sergells styrka i de precisa, hårt markerade smådetaljerna i varierande trådtekniker, vilka han utförde perfekt men fantasilöst. Däremot visa de ingenting av den fria formkänsla som karakteriserar krucifixbilden. Att denna ursprungligen är tänkt som metallplastik framgår ju icke blott av den i korrespondensen nämnda uppgiften, att en silverbild — i guldsmedsarbete alltså — ursprungligen varit påtänkt, utan också av det ganska stora antal dylika som finns bevarat här och var i landet.

A. G.